

Nr 304.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående anslag till teckning av ytterligare aktier i Svenska skifferoljeaktiebolaget; given Stockholms slott den 24 maj 1946.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över handelsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

Gunnar Myrdal.

Utdrag av protokollet över handelsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 24 maj 1946.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden WIGFORSS, SKÖLD, QUENSEL, GJÖRES, ERLANDER, DANIELSON, VOUGT, MYRDAL, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG.

Efter gemensam beredning med cheferna för försvars- och finansdepartementen anmäler chefen för handelsdepartementet, statsrådet Myrdal, *fråga om finansiell rekonstruktion av Svenska skifferoljeaktiebolaget* samt anför därvid följande.

Svenska skifferoljeaktiebolaget bildades i januari 1941 med ett aktiekapital av 15 000 000 kronor, varav staten tecknade 14 999 400 kronor. År 1942 ökades aktiekapitalet med 11 000 000 kronor till 26 000 000 kronor. Ökningen finansierades med ett statsanslag å motsvarande belopp. Bolaget bedrev ursprungligen sin verksamhet endast vid Kvarntorp i Ekeby socken av Örebro län. Jämlikt medgivande av 1943 års riksdag (r. skr. nr 49) överfördes emellertid den 1 juli samma år flottans skifferoljeverk vid Kinne-Kleva å

Kinne-kulle till bolaget. Då bolaget såsom likvid för Kinne-Klevaverkets tillgångar, vilka vid tiden för övertagandet voro uppförda i statsräkenskaperna med ett värde av 3 239 059 kronor 95 öre, till statsverket utgivit aktier i bolaget å nominellt 3 200 000 kronor, uppgår bolagets aktiekapital för närvarande till 29 200 000 kronor. Enligt statsräkenskaperna utgjorde tillgångsvärdet å statens aktier i bolaget efter överförandet av Kinne-Klevaverket 29 238 459 kronor 95 öre.

Jämlikt beslut av 1943 års riksdag (r. skr. nr 49) har bolaget dessutom för ytterligare utbyggnad av anläggningarna vid Kvarntorp och Kinne-Kleva av staten beviljats ett lån å 25 600 000 kronor.

År 1944 beslöt riksdagen (r. skr. nr 392) att dels efterskänka ifrågavarande lån dels ock för budgetåret 1944/45 anvisa till avskrivning av lånet ett anslag av 25 600 000 kronor samt till avskrivning å statens aktier i skifferoljebolaget ett anslag av 29 238 400 kronor. Enligt beslut av Kungl. Maj:t den 30 juni 1944 har därefter i statsräkenskaperna lånet avskrivits per den 1 juli samma år samt statens innehav av aktier i bolaget sistnämnda dag nedskrivits till 100 kronor. I bolagets balansräkning per den 30 juni 1945 har vidtagits mot det efterskänkta lånet svarande avskrivningar å anläggningarna vid Kvarntorp och Kinne-Kleva samt utjämning av den från föregående år balanserade förlusten. Någon nedskrivning av aktiekapitalet har däremot icke ägt rum i bolagets räkenskaper.

1944 års riksdagsbeslut avsåg även ett godtagande av vissa principer för prissättningen å bolagets produkter, så länge försvaret vore den väsentliga avnämaren av dessa. Dessa principer inneburo, att bolagets oljepris skulle fastställas så, att det lämnade full täckning för de direkta driftkostnaderna samt kostnaderna för anläggningarnas underhåll och vidmakthållande. Till sistnämnda kostnader skulle även hänföras utgifter för större, mera sällan förekommande ombyggnads- och reparationsarbeten, för vilka det vore lämpligt att medel tidvis funnes reserverade. Priset skulle därjämte medgiva utgifter för teknisk forskning och utveckling inom bolagets verksamhetsområde men däremot icke några avskrivningar och räntor å anläggningskapitalet.

I skrivelse den 20 december 1944 till dåvarande statsrådet Rubbestad anhöll styrelsen för skifferoljebolaget om direktiv rörande den fortsatta driften vid bolagets anläggningar. Styrelsen anförde, att styrelsen vid handläggning av många frågor av drifts-, underhålls- och investeringsnatur för de båda skifferoljeverken vid Kvarntorp och Kinne-Kleva funnit, att det för fattandet av riktiga avgöranden vore nödvändigt att taga hänsyn till huruvida driften vid ettdera eller båda verken skulle uppehållas endast så länge försörjningsläget på oljemarknaden krävde detta eller om verksamheten borde planeras och ledas så som lämpligen borde ske, därest produktionen skulle fortsätta även efter kriget under en längre tid. För bedömande av denna fråga överlämnade styrelsen jämte skrivelsen en promemoria, vari behandlades dels den dittills bedrivna verksamheten och de resultat, som driften vid de utbyggda anläggningarna väntades giva, sedan fullt fortfarig-

hetstillstånd uppnått, dels ock de förutsättningar, som funnes att genom rationaliserings- och kompletteringsåtgärder förbättra driftsresultatet. Enligt promemorian skulle, även om driften vid Kinne-Klevaverket rationaliserades, densamma lämna ett betydande underskott. Styrelsen föreslog därför, att driften vid Kinne-Klevaverket skulle få nedläggas, så snart försörjningsläget i fråga om flytande bränsle inom landet medgäve detta. I fråga om anläggningarna vid Kvarntorp funnes emellertid enligt styrelsens uppfattning möjligheter att genom rationaliseringar och anläggningar för tillvaratagande av biprodukter komma fram till ett ekonomiskt resultat, som skulle medgiva amortering och förräntning på det nya kapital, som för nämnda ändamål investerats i företaget. Styrelsen ansåge därför att förutsättningar föreläge för att skifferoljeverket i Kvarntorp skulle kunna betraktas som ett normalt långtidsföretag. Styrelsens ställningstagande till frågan om fortsatt drift eller driftsnedläggelse vid Kvarntorp motiverades även av hänsyn till verkets betydelse som beredskapsreserv. Man kunde icke med bestämdhet säga om järnkonstruktioner, rörledningar och murverk vid driftsnedläggelse kunde omses, så att de efter ett antal år åter kunde tagas i bruk utan att större ombyggnad behövde förekomma. Man måste därför räkna med en kapitalförtäring som tillsammans med kostnaderna för nödvändiga underhållsarbeten kunde uppskattas till 2 500 000—3 500 000 kronor per år. Själva igångsättandet av verket vid en kris på oljemarknaden skulle taga ett ganska stort kapital i anspråk. För Kinne-Klevaverkets del visade kalkylerna däremot, att det bleve billigare att lägga ned verket än att upprätthålla driften enbart ur beredskapssynpunkt.

Över skrivelsen och promemorian avgåvos infordrade utlåtanden av kommissionen för ekonomisk efterkrigsplanering, överbefälhavaren, kommerskollegium och 1944 års drivmedelsutredning.

Kommissionen för ekonomisk efterkrigsplanering framlade i sitt yttrande vissa principiella synpunkter på de statsägda företagens finansiering och yttrade därvid följande.

Det är kommissionens uppfattning, att de statsägda företagen skola följa samma affärsmässiga principer, som böra gälla för privata företag ej endast i fråga om driftsekonomin utan även beträffande pris-, kostnads- och räntabilitetskalkylerna. Detta innebär att vid försäljningen av dessa företags produkter, antingen denna sker till statliga organ eller på den öppna marknaden, de på denna marknad vid fri konkurrens gällande priserna böra tillämpas. Vidare böra företagen i sina kostnadskalkyler ävenledes tillämpa marknadens priser. I priserna dolda subventioner böra sålunda icke förekomma, lika litet som andra dolda subventioner i form av undernormal ränta på lån från staten eller speciella skattelättnader. I driftskostnaderna böra inräknas förräntning av det å anläggningarna nedlagda kapitalet efter på marknaden gällande ränta samt normala avskrivningar på anläggningarnas fulla värde. Man bör därvid icke fordra snabbare avskrivning än normalt, ej heller tillåta en alltför lång avskrivningstid. Generellt kan sägas att de efter dessa principer beräknade kostnaderna böra täckas av de priser, som kunna erhållas på marknaden.

Förhållanden kunna givetvis inträffa, vilka medföra icke beräknade förluster. Äro dessa avsevärda, böra de regleras genom avskrivning. Vidare måste

framhållas, att man icke alltid kan begära av ett nystartat företag, att det under experiment- och utbyggnadsstadiet skall kunna täcka sina driftskostnader. Vad här sagts gäller enskilda företag lika väl som statliga. Vidare kunna de angivna kriterierna på statsdriftens räntabilitet användas endast vid planering på längre sikt. Men det är av vikt, att dessa principer tillämpas, när under kriget startade företag skola anpassas till fredsförhållanden.

Med framläggandet av dessa principer för den affärsmässiga redovisningen av driften inom statsägda företag, vilka principer enligt kommissionens mening böra gälla även för enskilda företag, har kommissionen icke velat taga ställning till frågan rörande omfattningen av statens företagsverksamhet. I detta sammanhang bör särskilt framhållas, att staten stundom måste finna det motiverat att i samhällets intresse, t. ex. för krigsberedskap eller på grund av allmänna hänsyn till en landsändas ekonomiska och kulturella förkovran, företaga investeringar, om vilka man från början vet, att de icke kunna genom företagets avkastning förräntas. Därest sålunda en tillverkning som icke är finansiellt räntabel enligt ovan uppställda villkor, ändock anses böra upprätthållas och en statlig subvention därför anses nödvändig, bör denna subvention motiveras och redovisas fullt öppet, helst i form av ett tillskott, bestämt till visst belopp per år och garanterat för viss tidrymd.

I fråga om den fortsatta driften vid skifferoljebolagets anläggningar framhöll kommissionen, att de utredningar som föreläge och de informationer som under hand ställts till kommissionens förfogande, visade att goda förutsättningar funnes för en fortsatt drift vid Kvarntorp, vilken icke skulle förutsätta subventioner från statens sida för täckande av driftskostnaderna. Kommissionen tillstyrkte därför bolagsstyrelsens förslag att driften vid Kvarntorp skulle planeras på längre sikt, varvid kommissionen förutsatte, att verksamheten upplades i överensstämmelse med de riktlinjer, för vilka nyss redogjorts. Däremot ansåge kommissionen det klarlagt, att driften vid Kinnekleva borde nedläggas så snart försörjningsläget medgäve detta, varefter endast beredskapsarbeten borde företagas i den mån detta av militära och försörjningspolitiska skäl ansåges nödvändigt. Kostnaderna härför borde icke belasta bolaget utan borde täckas över riksstaten. Kommissionens ställningstagande i fråga om Kvarntorpsanläggningen motiverades även därav, att det här gällde en relativt ny industri, och att exploaterandet av skiffertillgångarna kunde giva vårt land stora möjligheter på det kemisk-tekniska området. Dessa vore på nuvarande stadium svåra att överblicka.

Kommissionen tog i sitt yttrande även upp frågan om bolagets finansiella rekonstruktion och konsekvenserna av 1944 års riksdags beslut beträffande bolaget. Kommissionen erinrade om att riksdagen genom nämnda beslut konstaterat, att aktiekapitalet gått förlorat. Någon rekonstruktion av bolaget och nedskrivning av aktiekapitalet hade emellertid ej företagits vid denna tidpunkt, vilket kunde motiveras med att man icke ännu tagit ställning till frågan om driftens nedläggande eller dess upprätthållande och att man ville avvakta utvecklingen i detta avseende, innan man fattade beslut om rekonstruktionen av ett bolag, som existerat endast ett par år. Den prispolitik, som fastställdes vid 1944 års riksdag, vore möjlig endast så länge fri import och fri prisbildning för eldningsolja och bensin icke föreläge. Man finge

därför förutsätta, att det villkor, som fästes vid beslutet om prissättningen, nämligen att det skulle gälla »så länge försvaret är bolagets huvudsakliga avnämare», finge tolkas så, att när importen av oljor och därmed även prisbildningen på denna marknad bleve fri, bolaget också skulle äga rätt — liksom även skyldighet — att vid sin försäljning tillämpa marknadens priser.

Kommissionen påpekade, att ett genomförande av 1944 års beslut måste göra en rekonstruktion av bolaget under alla förhållanden nödvändig, varför kommissionen förordade, att bolaget rekonstruerades, så snart situationen bleve sådan, att bolagets ledning kunde överblicka läget. De gamla anläggningarna skulle då nedskrivnas antingen till det värde, som motsvarade det förväntade driftsresultatet, vilket i sämsta fall kunde betyda en total avskrivning, eller till anläggningarnas återuppbyggnadsvärde. Aktiekapitalet måste då bringas i överensstämmelse med det nedskrivna värdet på anläggningarna. Med båda dessa rekonstruktionsmetoder uppstode frågan om hur de nödvändiga reinvesteringarna skulle finansieras. Härom yttrade kommissionen följande.

I gynnsammaste fall kan bolaget, när oljemarknaden blir fri, visserligen erhålla ett visst överskott av intäkter utöver utgifter (inkl. avskrivningar på fulla värdet av nyanläggningarna), vilket skulle kunna användas för reinvesteringssändamål i syfte att upprätthålla verkets fulla kapacitet. Ett sådant vinstresultat bör för bolagets ledning vara syftlinjen för verksamheten, men man måste ställa in sig på att det icke säkert kan uppnås i tillräcklig utsträckning. Så länge som det av militära och försörjningspolitiska skäl kan anses vara ett allmänt intresse att denna kapacitet upprätthålles, bör därför den del av kostnaderna för de nödvändiga reinvesteringarna, som icke täckes av bolagets vinst, finansieras genom bidrag över riksstaten. Detta motiveras av att alternativet till fortsatt drift icke är nedskrotning av anläggningarna utan deras upprätthållande i driftsdugligt skick. Kostnaderna för detta andra alternativ äro visserligen svåra att beräkna — bolaget uppskattar dem till 2,5—3,5 milj. kronor per år — men det torde icke heller vara nödvändigt att mera i detalj utarbeta en dylik kalkyl, då detta belopp endast representerar maximigränsen för vad staten bör vara beredd att bidra med och då det erforderliga subventionsbeloppet enligt de framlagda driftkalkylerna bör ställa sig lägre.

Med den första rekonstruktionsmetoden skulle finansieringen av reinvesteringarna kunna åstadkommas på så sätt, att bolaget varje år gjorde en beräkning av kostnaderna under det kommande räkenskapsåret för sådana arbeten, som kunna anses vara reinvesteringar och icke nyanläggningar, och i den mån som dessa kostnader icke täcktes av bolagets egna vinstmedel (sedan avskrivningar företagits på det reducerade anläggningsvärdet), skulle särskilt anslag begäras på budgeten. Detta torde närmast motsvara tankegången bakom 1944 års beslut.

Den andra metoden, som för kommissionen framstår som rationellare, går ut på att i samband med rekonstruktionen bolagets anläggningar åsätts det värde, som ungefärligen motsvarar ett återuppförande vid denna tidpunkt (med hänsyn tagen till den förslitning och föräldring som ägt rum). Förräntning av och avskrivningar på detta nedskrivna värde skulle därefter ingå i kalkylerna. Som minimikrav för fortsatt drift skulle därvid uppställas att bolagets vinst före avskrivningar på längre sikt täckte förräntning av och avskrivning på åtminstone den del av anläggningsvärdet, som motsvarar sådana nyinvesteringar, som företagits efter 1944 års beslut. I den mån de

kalkyler, som eljest ligga till grund för rekonstruktionen, visa att bolaget icke förmår täcka återstoden, skulle bolaget genom kontrakt med staten av tidigare angivna skäl tillgodoräknas ett mot den beräknade bristen svarande årligt subventionsbelopp. Detta kontrakt skulle avslutas på viss tid, varefter nya kalkyler skulle uppgöras och om så behövdes nytt kontrakt uppgöras. Härigenom skulle täckning för nödvändiga reinvesteringar erhållas.

En rekonstruktion av bolaget efter dessa alternativa linjer skulle i båda fallen innebära en öppen redovisning av det statsbidrag, som av speciella orsaker kan bli nödvändigt. Den sistnämnda metoden för bolagets rekonstruktion synes i högre grad motsvara de principer för statsägda företags affärsmässiga skötsel, som kommissionen inledningsvis förordat.

Jämväl övriga remissinstanser — överbefälhavaren, kommerskollegium och 1944 års drivmedelsutredning — tillstyrkte, att oljeutvinningen vid Kinne-Kleva skulle nedläggas så snart importen bleve fri och försörjningsläget tillläte detta. Vidare ansågs bolaget ha förebragt vägande skäl för att Kvarntorpsanläggningen skulle betraktas såsom ett långtidsföretag, varvid alla ansträngningar borde göras för att företaget skulle bli ekonomiskt bärkraftigt. Härför talade även beredskapssynpunkter, varvid avseende fästes vid de av styrelsen framlagda siffrorna för kostnaderna för beredskapens upprätthållande vid total driftsnedläggelse. Överbefälhavaren framhöll därjämte, att Kvarntorpsanläggningarnas värde ur beredskapssynpunkt vore så stort, att starka skäl föreläge för att, om så behövdes, lämna statligt stöd för upprätthållande av driften.

I skrivelse den 14 februari 1945 från dåvarande statsrådet Rubbestad underrättades styrelsen för skifferoljebolaget om att regeringen delade styrelsens uppfattning, att skifferoljeverket i Kvarntorp borde betraktas som ett normalt långtidsföretag, medan däremot driften vid Kinne-Kleva borde nedläggas, så snart försörjningsläget i fråga om flytande bränsle inom landet medgäve detta. Bolaget borde alltså känna sig oförhindrat att vidtaga alla de dispositioner, som överensstämde med detta regeringens ståndpunktstagande.

Med skrivelse den 10 januari 1946 överlämnade styrelsen för skifferoljebolaget — under hänvisning till att den situation i fråga om tillgången på flytande bränsle inom landet, som förutsattes i nämnda skrivelse den 14 februari 1945 numera inträtt — en av styrelsen utarbetad promemoria beträffande de ekonomiska förutsättningarna för fortsatt drift vid bolagets anläggningar vid Kinne-Kleva. Då styrelsens utredningar visade, att även med omfattande rationaliseringsarbeten driften skulle komma att uppvisa en årlig förlust på närmare 2 000 000 kronor, föreslog Kungl. Maj:t i propositionen nr 48: 1946 riksdagen bl. a. att bemyndiga Kungl. Maj:t medgiva Svenska skifferoljeaktiebolaget att nedlägga driften vid oljeverket vid Kinne-Kleva. Nämnda proposition avlämnades till riksdagen den 9 februari 1946. Riksdagen har ännu icke fattat beslut i frågan.

I en till chefen för handelsdepartementet ställd, den 18 februari 1946 dagtecknad skrivelse har *styrelsen för Svenska skifferoljeaktiebolaget* framlagt resultatet av vissa undersökningar som styrelsen låtit företaga beträffande möjligheterna att göra den fortsatta driften vid Kvarntorp-anläggningarna räntabel. Styrelsen har i skrivelsen upptagit även frågan om en finansiell

rekonstruktion av bolaget. Skrivelsen torde såsom *Bilaga* få fogas till statsrådsprotokollet.

I skrivelsen uttalas att styrelsen med nuvarande priser på oljemarknaden måste räkna med att bolaget, därest särskilda åtgärder icke vidtagas, kommer att redovisa driftsförluster från och med verksamhetsåret 1946/47. Sedan styrelsen genom förut nämnda skrivelse den 14 februari 1945 erhållit besked om regeringens uppfattning att skifferoljeverket i Kvarntorp borde betraktas som ett normalt långtidsföretag, har styrelsen, framhålles vidare i styrelsens skrivelse, igångsatt vissa rationaliseringsarbeten vid verket i syfte att åstadkomma förbättrat driftsresultat. Dessa arbeten innebära att en skifferkoksförbränningsanläggning och två kalkbränningsugnar uppföras samt att skiffertransporten omläggas från bildrift till järnvägsdrift. Därjämte avser styrelsen att under hösten 1946 påbörja anläggandet av en tredje kalkbränningsugn, som under alla förhållanden synes erforderlig. När dessa anläggningar kommit i full drift, skulle enligt styrelsens beräkningar, under förutsättning att ytterligare prisfall på oljeprodukterna icke inträffar, den årliga driftsförlusten uppgå till cirka 1 600 000 kronor, vartill kommer årliga värdeminskningar å sammanlagt omkring 2 000 000 kronor. På längre sikt skulle sålunda erfordras tillskott från statens sida å cirka 3 600 000 kronor om året, därest anläggningarna skola bibehållas i det skick vari de befinna sig efter genomförandet av styrelsens nyss angivna rationaliseringsplan.

Styrelsen har emellertid övervägt vilka åtgärder som kunna vidtagas för att nedbringa eller helt eliminera den beräknade förlusten. Företagna undersökningar ha givit vid handen, att avsevärda förbättringar skulle kunna uppnås genom vissa nyinvesteringar, vilka skulle omfatta, förutom tidigare omnämnda tredje kalkugn, en anläggning för produktion av gasol, i första hand för bränsleändamål men eventuellt även som råmaterial för en kemisk-teknisk industri, samt ombyggnad av vissa ugnar och därav betingad utvidgning av ångkraftcentral m. m. Dessa investeringar skulle draga en kostnad av 18 200 000 kronor. De förväntas skola medföra bl. a. ökning av produktionen av olja och svavel med cirka 50 procent samt av kraftproduktionen med cirka 160 procent. Sedan nyanläggningarna kommit i fullt bruk, vilket anses kunna ske från och med verksamhetsåret 1951/52, beräknas bolaget lämna ett årligt överskott å 2 700 000 kronor efter avdrag av avskrivningar å såväl gamla som nya anläggningar samt ränta å nyanläggningskapitalet.

De nu angivna nyanläggningarna anser styrelsen böra uppföras successivt under femårsperioden den 1 juli 1946—den 30 juni 1951. I första hand skulle den tredje kalkugnen och gasolanläggningen uppföras samt ett av ugnslusen ombyggas. Kostnaderna för denna första utbyggnadse'app beräknar styrelsen till 10 700 000 kronor.

Med utgångspunkt från nyss angivna utbyggnadsprogram har styrelsen framlagt resultatberäkningar för tiden till och med räkenskapsåret 1951/52. Enligt dessa skulle någon förlust för bolaget icke behöva uppstå för innevarande räkenskapsår under förutsättning att underskottet på driften vid Kinne-Kleva under räkenskapsåret icke komme att belasta bolaget. För de

därpå följande tre räkenskapsåren räknar emellertid styrelsen med årliga underskott, efter avräkning av ränta och avskrivning å nyanläggningarna men däremot ej å de gamla anläggningarna, å sammanlagt 3 359 000 kronor. Därefter skulle enligt beräkningarna uppkomma överskott å rörelsen, vilka dock först från och med räkenskapsåret 1951/52 skulle fullt täcka även erforderliga avskrivningar å de gamla anläggningarna.

Vad beträffar frågan om en finansiell rekonstruktion av bolaget framhåller styrelsen i skrivelsen, att kostnaderna för större delen av bolagets anläggningar på grund av flera orsaker blivit onormalt stora. Sålunda har uppförandet av anläggningarna med hänsyn till det trängande behovet av flytande bränslen måst forceras under en tid med exceptionellt höga priser och ofta under mycket ogynnsamma väderleksförhållanden. Vidare har anläggningarnas säregna karaktär medfört betydande utgifter för experiment. De merkostnader, som uppstått på grund av dessa förhållanden, böra enligt styrelsens åsikt helt bortskrivnas. De därefter erhållna värdena skulle anses vara normala anläggningskostnader, vilka borde kvarstå i balansräkningen såsom anskaffningsvärden. Dessa anskaffningsvärden måste därefter reduceras med förslitningsavdrag för den tid anläggningarna varit i bruk. Styrelsen föreslår emellertid, att anskaffningsvärdena därjämte redan per den 30 juni 1946 reduceras med beräknade förslitningsavdrag för femårsperioden 1946/47—1950/51, d. v. s. den tidrymd varunder driften vid oljeverket i Kvarntorp icke förväntas fullt täcka erforderliga avskrivningar å de nuvarande anläggningarna.

Av de i styrelsens skrivelse angivna beräkningarna och uppställningarna framgår, att de ursprungliga anskaffningskostnaderna för bolagets anläggningar vid *Kvarntorp* den 30 juni 1945 uppgingo till 76 689 000 kronor. Kostnaderna för nyanläggningarna under räkenskapsåret 1945/46 beräknas uppgå till 4 596 000 kronor. De normala anläggningskostnaderna vid utgången av nämnda räkenskapsår, d. v. s. de totala anläggningskostnaderna 81 285 000 kronor efter avdrag av merkostnader betingade av kristidsförhållandena, uppskattas till 26 220 000 kronor. Förslitningsavdragen för tiden t. o. m. den 30 juni 1946 beräknas till 4 696 000 kronor och motsvarande avdrag på de nuvarande anläggningarna för femårsperioden 1946/47—1950/51 till 9 784 000 kronor. Om i enlighet med styrelsens nyss angivna förslag de normala anläggningskostnaderna per den 30 juni 1946 reduceras med dessa förslitningsavdrag, skulle erhållas ett nettovärde på anläggningarna av 11 740 000 kronor.

En jämförelse mellan de nuvarande bokföringsvärdena och nämnda nettovärde giver till resultat ett avskrivningsbehov av 13 847 000 kronor för anläggningarna vid *Kvarntorp*.

Vad angår oljeverket vid *Kinne-Kleva* framhåller styrelsen att dettas bokförda nettovärde per den 30 juni 1945 uppgick till 2 319 000 kronor. Under räkenskapsåret 1945/46 ha tillkommit anläggningskostnader å cirka 247 000 kronor. Det totala bokföringsvärdet den 30 juni 1946 skulle sålunda uppgå till 2 566 000 kronor. Då bolaget icke har några utsikter att kunna förränta

och amortera detta kapital, anser styrelsen, att anläggningarna vid bokslutet den 30 juni 1946 böra nedskrivnas till 100 000 kronor, motsvarande det ungefärliga jordbruksvärdet för bolagets jordområden vid Kinne-Kleva.

Det totala nedskrivningsbehovet beträffande bolagets samtliga anläggningar skulle sålunda uppgå till 16 313 000 kronor. Nedskrivningarna böra enligt styrelsens förslag täckas genom nedsättning av aktiekapitalet.

Enligt styrelsens mening bör aktiekapitalet emellertid därutöver nedsättas med ytterligare belopp. I första hand föreslås sålunda, att täckning för den beräknade förlusten under de tre närmaste räkenskapsåren å sammanlagt 3 359 000 kronor anteciperas i samband med rekonstruktionen därigenom att motsvarande belopp av aktiekapitalet överföres till reservfonden. Vidare bör emellertid enligt styrelsens mening samtidigt till reservfonden överföras ett belopp, som kan beräknas kvarstå där på längre sikt och som med hänsyn till nya aktiebolagslagens bestämmelser bör uppgå till minst 20 procent av det efter rekonstruktionen erforderliga aktiekapitalet. Styrelsen föreslår att beloppet bestämmas till 5 528 000 kronor.

Sammanlagt skulle sålunda enligt styrelsens förslag aktiekapitalet nedsättas med 25 200 000 kronor från 29 200 000 kronor till 4 000 000 kronor. Nämda belopp 25 200 000 kronor skulle överföras till reservfonden. Vid bokslutet per den 30 juni 1946 skulle bolagets anläggningar nedskrivnas med 16 313 000 kronor, varefter på reservfonden skulle kvarstå 8 887 000 kronor. Under de tre första räkenskapsåren efter rekonstruktionen skulle fonden till följd av driftsförluster efter hand nedgå till omkring 5 528 000 kronor.

Vad beträffar frågan om bolagets kapitalbehov för det planerade utbyggnadsprogrammet skulle såsom framgår av det tidigare nämnda för den första byggnadsetappen erfordras ett belopp av 10 700 000 kronor. Till följd av den likviditetsförsämring bolaget undergår genom driftsförluster under de två närmaste räkenskapsåren och för ersättningsanskaffningar till de nuvarande anläggningarna under övergångsperioden erfordras enligt styrelsens beräkningar ytterligare nytt kapital å tillhoppa 5 300 000 kronor. Bolagets omedelbara behov av nytt kapital skulle sålunda uppgå till sammanlagt 16 000 000 kronor. Styrelsen föreslår att detta belopp tillföres bolaget genom nyteckning av aktier. Aktiekapitalet skulle därigenom ökas till 20 000 000 kronor. Det kapital å sammanlagt 7 500 000 kronor som erfordras för den sista etappen i utbyggnadsprogrammet anser styrelsen kunna täckas genom driftsöverskott och tillfällig upplåning.

Under hänvisning till vad som anförts i skrivelsen hemställer styrelsen, *dels* att Kungl. Maj:t måtte medgiva att bolagets aktiekapital får nedsättas med 25 200 000 kronor i och för rekonstruktion av bolagets ekonomiska ställning den 30 juni 1946, *dels ock* att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att anvisa ett anslag å 16 000 000 kronor för nyteckning av aktier i bolaget för möjliggörande av en sådan utbyggnad av bolagets anläggningar, som föreslagits i skrivelsen.

Över styrelsens skrivelse ha efter remiss yttranden avgivits av statskontoret, fullmäktige i riksgäldskontoret och kommerskollegium.

Statskontoret anför att de ekonomiska förutsättningarna för den föreslagna utbyggnaden icke kunde bedömas på grundval av de i den remitterade skrivelsen återopade kalkylerna. Därest utbyggnaden funnes böra komma till stånd, hade statskontoret icke något att erinra mot att staten finansierade densamma genom teckning av aktier i bolaget till det för ändamålet erforderliga beloppet. Härför erforderliga medel syntes böra anvisas såsom investeringsanslag under kapitalbudgeten, fonden för statens aktier. Den ifrågasatta nedsättningen av bolagets aktiekapital föranledde icke någon erinran från statskontorets sida.

Riksgäldsfullmäktige ifrågasätta, huruvida det icke skulle vara mest rationellt att nu, då oljeimporten åter kommit i gång och världsmarknadspriserna på oljeprodukter vida understege skifferoljebolagets framställningskostnader, helt lägga ned företaget, vars anläggningskostnader redan avskrivits i statens räkenskaper. Med hänsyn till anläggningens värde ur beredskapssynpunkt ansåge sig fullmäktige dock icke kunna förorda denna utväg.

I fråga om den fortsatta driften syntes enligt riksgäldsfullmäktiges åsikt valet stå mellan att antingen kraftigt minska rörelsens omfattning och för framtiden uppehålla driften endast i den mån detta vore nödvändigt för företagets bevarande med minsta möjliga kostnader i sådant skick, att anläggningen kunde tagas i bruk i full utsträckning, om förhållandena åter en gång skulle så kräva, eller ock att i anslutning till vad i bolagsstyrelsens framställning förordats vidtaga vissa kapitalkrävande åtgärder, som vore ägnade att förbättra driftresultatet. I fråga om förutsättningarna för bolagsstyrelsens kalkyler anföra fullmäktige följande.

De förutsättningar, varifrån styrelsen utgått vid sina kalkyler, nämligen samma tillverkningskostnader som år 1945 och nuvarande marknadspriser å bolagets produkter, synas emellertid fullmäktige synnerligen ovissa, då det ingalunda får anses uteslutet att omkostnaderna på grund av framtida löneförhöjningar och annat kunna komma att stiga väsentligt och man å andra sidan torde böra räkna med, att försäljningspriserna å företagets tillverkningar komma att nedgå. Vid nu angivna förhållanden måste det enligt fullmäktiges mening anses tvivelaktigt, om företaget skulle komma att ens bära sina driftkostnader även efter färdigställandet av alla de nyanläggningar, som föreslagits. I stället torde det ej få anses uteslutet, att ytterligare kapitalinsatser framdeles kunna komma att visa sig nödvändiga. Fullmäktige måste därför ställa sig tveksamma i fråga om anvisande av ett så betydande belopp som föreslagits av styrelsen för företagets rekonstruktion. Då fullmäktige emellertid anse sig sakna möjlighet att med någon grad av säkerhet bedöma företagets framtida ekonomiska förutsättningar och möjligheten av att med företagets bevarande för framtiden genomföra den förut antydda utvägen att kraftigt minska driften, vilja fullmäktige dock ej motsätta sig ett genomförande av det föreliggande rekonstruktionsförslaget.

Kommerskollegium framhåller i sitt yttrande, att det åtminstone tillsvidare torde vara önskvärt att en viss beredskap upprätthölles i fråga om skifferoljeproduktionen. Underhåll och vård av anläggningarna skulle draga avsevärda kostnader, även om ingen drift skulle förekomma, varför motiv funnes för fortsättande av produktionen även om en viss årlig förlust skulle

uppstå. Kollegium ville emellertid understryka värdet av att driften ordnades så, att bästa möjliga resultat vunnes. I fråga om bolagsstyrelsens rekonstruktionsförslag funne kommerskollegium, som icke underkastat styrelsens ekonomiska kalkyler rörande den framtida driften någon närmare granskning, de för rekonstruktionen uppdragna huvudlinjerna vara riktiga och tillstyrkte därför bifall till bolagsstyrelsens framställning.

Svenska skifferoljeaktiebolagets anläggningar vid Kvarntorp tillkommo Departements-
chefen. som ett led i landets försörjningsplaner för flytande bränsle. Det gällde att så snabbt som möjligt bygga ett oljeverk, vilket kunde giva största möjliga utbyte av olja, och samma mål uppsattes för driften vid de anläggningar vid Kinne-Kleva, vilka bolaget övertog av marinförvaltningen. De särskilda förhållanden, under vilka bolaget sålunda haft att driva sin verksamhet, ha haft stor inverkan på bolagets finansiella resultat. Forceringen av verkets utbyggande gjorde det nödvändigt att utföra arbetet under tider av olämplig väderlek, vilket ökade anläggningskostnaderna. Starkt ökade priser på byggnadsmaterial bidro även att höja kostnaderna. Tillverkningsmetoderna hade ännu icke helt kommit över experimentstadiet, och bolagets ledning måste pröva sig fram på olika linjer samtidigt som oljeutvinningen enligt riksdagens direktiv måste hastigt drivas upp till högsta möjliga nivå. Investeringar måste därför göras, som i ljuset av de första årens driftserfarenheter visat sig icke fylla måttet i fråga om produktionseffektivitet. Ledningen har under de första åren, då alla ansträngningar måste koncentreras på oljeutvinningen, icke heller kunnat ägna frågan om biprodukterna en så intensiv uppmärksamhet, som skulle varit önskvärd.

Med hänsyn till dessa förhållanden kan med tillfredsställelse konstateras, att, enligt vad bolagets verkställande direktör under hand uppgivit, oljeverket vid Kvarntorp fram till den 30 juni 1946 beräknas ha producerat cirka 231 000 kbm råolja. Denna oljemängd har inneburit ett icke oväsentligt tillskott till vår försörjning med olja under kristiden. Enligt nämnda uppgifter har oljan i tillverkning kostat i genomsnitt 500 kronor per kbm, om alla nedlagda kostnader både av anläggnings- och av driftskaraktär medräknas. Därest det den 30 juni 1946 kvarstående anläggningsvärdet bestämmes till 11 740 000 kronor men övriga kostnader bibehållas oförändrade, blir tillverkningskostnaden 450 kronor per kbm. De egentliga driftkostnaderna exklusive ränta och amortering ha utgjort i genomsnitt 149 kronor per kbm och uppgå för närvarande till 103 kronor per kbm. Dessa tillverkningskostnader kunna icke anses orimliga i jämförelse med kostnaderna under krigsperioden för andra inhemska bränslen.

Vid anläggningarna i Kinne-Kleva beräknas produktionen av råolja efter bolagets övertagande av anläggningarna den 1 juli 1943 och fram till den 31 maj 1946 uppgå till 21 640 kbm. Av olika anledningar ha produktionskostnaderna därstädes legat högre än vid Kvarntorp. De egentliga driftkostnaderna per kbm ha dock sedan räkenskapsåret 1943/44 nedbringats från 490 kronor till 223 kronor första kvartalet 1946.

Riksdagens beslut i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om nedläggande av oljedriften vid Kinne-Kleva föreligger ännu icke. Under förutsättning att riksdagen bifaller detta förslag torde, då det gäller att bedöma skiffer-oljebolagets framtida verksamhet, hänsyn behöva tagas endast till oljeverket vid Kvarntorp. Anläggningarna där ha stor betydelse ur beredskapssynpunkt för den händelse oljetillförseln utifrån ånyo skulle spärras och de böra därför icke få förfalla. Några andra alternativ synas icke föreligga än att antingen fortsätta oljedriften vid verket eller också lägga ned densamma med bibehållande av anläggningarna i sådant skick, att driften vid behov kan omedelbart upptagas. Såsom förut nämnts erhöll bolagsstyrelsen i skrivelse den 14 februari 1945 meddelande om att oljeverket vid Kvarntorp enligt regeringens åsikt borde betraktas som ett normalt långtidstöretag. Detta regeringens ståndpunktstagande torde ha grundats på den uppfattningen, att kostnaderna för att efter nedläggande av driften bibehålla anläggningarna i driftsdugligt skick skulle överstiga de förluster, som vid fortsatt drift i ogynnsammaste fall kunde åsamkas statsverket. Det torde icke finnas anledning att frångå den en gång intagna ståndpunkten, därest det kan beräknas, att rimliga förutsättningar föreligga för räntabel drift eller åtminstone att en eventuell förlust icke skall överstiga eljest nödvändiga beredskapskostnader.

Styrelsen för skifferolja-bolaget har nu i sin skrivelse den 18 februari 1946 framlagt vissa förslag avseende dels rationalisering av produktionen vid oljeverket och ökad utvinning av biprodukter samt dels en finansiell rekonstruktion av bolaget. Innan jag redogör för min granskning av dessa förslag, vill jag erinra om de principer för statlig affärsverksamhet, vilka kommissionen för ekonomisk efterkrigsplanering utvecklade i sitt förut berörda yttrande den 7 februari 1945. Dessa innebära i korthet, att statliga företag böra drivas efter samma affärsrättsliga principer som enskilda företag och att dolda subventioner ej böra förekomma; därest statligt stöd av särskilda skäl anses nödvändigt, bör detta redovisas fullt öppet. Jag ansluter mig till fullo till dessa principer och granskningen av styrelsens förslag har skett med utgångspunkt därifrån.

Enligt styrelsens kalkyler skulle, om de nu gällande importpriserna på olja och bensin icke förändras och om den nuvarande produktionstekniken bibehålles, driften vid oljeverket i Kvarntorp lämna ett årligt underskott av 1 600 000 kronor, vartill skulle komma värdeminskningar å anläggningarna med cirka 2 000 000 kronor om året. Ett sådant resultat, innebärande en förlust för statsverket å sammanlagt 3 600 000 kronor årligen, skulle enligt min mening icke vara tillfredsställande och borde föranleda en omprövning, huruvida det icke vore mest rationellt att nedlägga driften. Styrelsen har emellertid undersökt olika möjligheter att åstadkomma ett bättre driftsresultat och därvid kommit till den slutsatsen, att avsevärda förbättringar skulle ernås genom omfattande nyinvesteringar. Dessa skulle avse uppförande av en tredje kalkugn och en gasolanläggning samt ombyggnad av tre ugnshus jämte därav betingad utvidgning av ångkraftcentral m. m. Härigenom skulle möjliggöras dels ett bättre utnyttjande av biprodukterna och dels en rationalisering av

oljeutvinningen. Enligt styrelsens beräkningar skulle investeringarna medföra, att rörelsen efter en övergångsperiod av fem år skulle lämna ett årligt överskott till förräntning av och avskrivningar å icke blott anskaffningsvärdet för de nya anläggningarna utan även å det normala anskaffningsvärdet för de gamla anläggningarna.

Importen av olja och bensin och därmed prisbildningen å dessa produkter har kunnat frigöras redan i slutet av förra året. De föreslagna rationaliseringsarbetena och utbyggnaderna kunna icke slutföras förrän om fem år. Under de första tre åren av utbyggnadstiden beräknas bolaget komma att redovisa en betydande förlust. Det torde icke heller kunna begäras, att ett företag som driver en för vårt land helt ny produktion och som tillkommit under så säregna förhållanden som skifferoljebolaget, vid fri prisbildning omedelbart skall kunna uppvisa vinst på sin rörelse. Med hänsyn till de förbättringar av driftsresultatet, vilka på grundval av styrelsens kalkyler kunna förväntas, anser jag mig kunna tillstyrka att de av styrelsen föreslagna investeringarna få företagas.

Vad angår förslaget till finansiell rekonstruktion av bolaget har styrelsen följt riktlinjerna för det förslag som i detta hänseende utvecklats av kommissionen för ekonomisk efterkrigsplanering. Sålunda ha anläggningarna vid Kvarntorp åsatts ett värde, som kan anses motsvara de normala anläggningskostnaderna. Detta värde har tagits som utgångspunkt för beräkning av avskrivningar efter sedvanliga grunder fram till den 30 juni 1946. Därjämte har styrelsen i sitt förslag anteciperat de avskrivningar, som böra göras under de fem övergångsåren 1946/47—1950/51, och kommer därigenom fram till ett nettovärde på anläggningarna vid Kvarntorp per den 30 juni 1946 av 11 740 000 kronor. Anläggningarna vid Kinne-Kleva skola enligt styrelsens förslag nedskrivnas till 100 000 kronor. Totalt skulle anläggningarnas värde nedskrivnas med 16 313 000 kronor. För täckande av nedskrivningen föreslås att aktiekapitalet nedsättes med motsvarande belopp. Emellertid bör enligt styrelsens mening aktiekapitalet nedsättas med ytterligare 8 887 000 kronor, vilket belopp styrelsen avser att använda dels till täckande av beräknade förluster under de tre första åren av nybyggnadsperioden och dels till bildande av en reservfond. Enligt förslaget skall sålunda aktiekapitalet nedsättas med sammanlagt 25 200 000 kronor till 4 000 000 kronor. Då såsom förut nämnts värdet av statens aktieinnehav redan nedskrivits i statsräkenskaperna till 100 kronor, är något särskilt anslag i anledning av åtgärden icke erforderligt. Den av styrelsen föreslagna nedsättningen av aktiekapitalet torde böra godkännas vid blivande bolagsstämma.

De tidigare berörda investeringarna vid oljeverket i Kvarntorp komma enligt styrelsens kalkyler att draga en sammanlagd kostnad av 18 200 000 kronor. Det omedelbara kapitalbehovet för nyanläggningarna har styrelsen uppskattat till 10 700 000 kronor. Därutöver räknar styrelsen emellertid med ett ytterligare kapitalbehov för de närmaste åren å 5 300 000 kronor dels för nödvändiga ersättningsarbeten å de nuvarande anläggningarna och dels för avhjälpande av den likviditetsförsämring bolaget kommer att undergå till

följd av de beräknade driftsförlusterna under nämnda år. Styrelsen föreslår att detta kapital å sammanlagt 16 000 000 kronor tillföres bolaget genom nyteckning av aktier och att sålunda aktiekapitalet ökas till 20 000 000 kronor.

Det av styrelsen framlagda förslaget till utbyggnader jämte nytillskott av kapital för finansiering av dessa synes väl tillgodose kraven på en sund finansiering. Jag anser mig därför kunna tillstyrka styrelsens förslag att bolaget tillföres nytt kapital genom att staten nytecknar aktier för 16 000 000 kronor.

I detta sammanhang torde jag få erinra om att statsrådet Ericsson vid anmälan i statsrådet av frågan om nedläggande av oljedriften vid anläggningarna vid Kinne-Kleva yttrade bl. a. att det kunde ifrågasättas att medel skulle ställas till skifferoljebolagets förfogande såsom kompensation för den ökade förlust, som kunde uppstå i samband med avvecklingen av verket. Denna fråga liksom vissa andra frågor, som sammanhängde med avvecklingen, avsågos emellertid skola upptagas vid senare tillfälle. Styrelsen för skifferoljebolaget har i sin nu förevarande skrivelse den 18 februari 1946 uttalat, att någon förlust för bolaget icke skulle uppstå för räkenskapsåret 1945/46, under förutsättning att underskotten å driften vid Kinne-Kleva under räkenskapsåret täcktes med särskilt därför anslagna medel. Emellertid må framhållas, att bolaget enligt de principer för prissättningen, som voro gällande under tiden intill den 8 december 1945, erhöll full täckning för sina direkta produktionskostnader. Med hänsyn härtill synas eventuella underskott å driften vid Kinne-Kleva före nämnda tidpunkt böra bestridas av bolaget. Däremot kunna skäl anföras för att driftsförlusterna under tiden efter den 7 december 1945 täckas i annan ordning. Denna fråga synes emellertid böra upptagas till behandling vid en senare tidpunkt, då samtliga spørsmål berörande den föreslagna avvecklingen av Kinne-Kleva-verket klart kunna överblickas.

Under återopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Teckning av ytterligare aktier i Svenska skifferolja-aktiebolaget* under kapitalbudgeten, fonden för statens aktier, för budgetåret 1946/47 anvisa ett investeringsanslag av kronor 16 000 000.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan lämnar Hans Maj:t Konungen bifall samt förordnar, att proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:
Sigmund Vogel.

Bilaga.

Till Statsrådet och chefen för Kungl. Handelsdepartementet.

För tiden till och med november 1945, det vill säga under den tid, som försvaret varit Svenska Skifferoljeaktiebolagets huvudsakliga avnämare för dess oljeprodukter, hava priserna på dessa, i enlighet med riksdagens beslut, fastställts på så sätt, att de täckt bolagets självkostnader. Från och med december 1945 är emellertid bolaget hänvisat att avsätta även sina oljeprodukter i allmänna marknaden och i konkurrens med utländska leverantörer. Med hänsyn härtill och då regeringen i enlighet med dåvarande statsrådet Axel Rubbestads skrivelse till bolaget av den 14 februari 1945 i princip beslutat, att skifferoljeverket vid Kvarntorp skulle betraktas såsom ett normalt långtidsföretag, har bolagets styrelse låtit verkställa en utredning angående de åtgärder, som böra vidtagas med anledning av den nu inträdda situationen. Styrelsen får härmed vördsamt framlägga resultatet av denna undersökning.

Vid bedömandet av tillverkningskostnaderna i framtiden har styrelsen utgått från de självkostnader, som förelegat under kalenderåret 1945, det vill säga de kostnader, som uppnåtts sedan verket utbyggs enligt 1943 års lagtima riksdags beslut och som avsåg en årlig produktion av cirka 71 000 ton råolja.

I bilaga 16 till bolagets VPM av den 18 december 1944 uppskattades tillverkningskostnaderna exklusive ränta och avskrivning, sedan anläggningen kommit fullt igång, till 103,70 kronor per m³ råolja efter avdrag för vinst å biprodukter. Den på motsvarande sätt beräknade faktiska självkostnaden har för såväl första som andra halvåret av år 1945 uppgått till 102,77 kronor per m³ råolja, det vill säga praktiskt taget samma siffra, som beräknades i förutnämnda bilaga. De faktiska förhållandena under år 1945 hava sålunda bekräftat tillförlitligheten av kalkylerna i ovannämnda VPM. Vid de beräkningar, för vilka styrelsen i det följande kommer att redogöra, hava tillverkningskostnaderna baserats på självkostnaderna under kalenderåret 1945, vilka endast korrigerats med hänsyn till de förändringar, som betingas av det successiva genomförandet av redan beslutade eller här föreslagna ombyggnader och nyanläggningar.

I förutnämnda VPM har styrelsen i syfte att åstadkomma ett förbättrat driftsresultat räknat med följande ändringar och nybyggnader:

1. Uppförandet av skifferkoksförbränningsanläggning.
2. Omläggning av skiffertransporten från bildrift till järnvägsdrift.
3. Anskaffning av sinterverk för tillverkning av gasbetongråmassa.
4. Uppförande av 4 stycken kalkbränningsugnar.
5. Uppförande av gasolanläggning.

Sedan bolaget erhållit del av regeringens förutnämnda principiella ståndpunktstagande beträffande den framtida verksamheten, har styrelsen av de i VPM föreslagna kompletteringarna låtit vidtaga åtgärder för uppförande av skifferkoksförbränningsanläggning, för omläggning av skiffertransporten samt för uppförande av två stycken kalkbränningsugnar. Av dessa nya anläggningar komma skifferkoksförbränningsugnarna och kalkugnarna att tagas i bruk i slutet av innevarande räkenskapsår, medan återstående nyan-skaffade maskiner och utrustning först kan komma i drift successivt under räkenskapsåret 1946—1947.

I förutnämnda VPM av den 18 december 1944, sidan 25, har framhållits, att vissa där angivna priser för olika oljeprodukter måste erhållas, om tillverkningskostnaderna exklusive ränta och avskrivning skulle kunna täckas av inkomsterna. Med det marknadsläge, som för närvarande råder, är det uppenbart, att dessa priser icke kunna erhållas. På grund härav måste man räkna med att bolaget, därest några åtgärder icke vidtagas, kommer att redovisa driftsförluster från och med verksamhetsåret 1946—1947. När förutnämnda nu påbörjade anläggningar jämte en ny tredje kalkugn, som under alla förhållanden synes böra byggas, komma i full drift, vilket beräknas ske från och med ingången av räkenskapsåret 1947—1948, torde den årliga driftsförlusten, under förutsättning att ytterligare prisfall på oljeprodukterna icke kommer att inträffa, belöpa sig till cirka kronor 1 600 000, vartill kommer värdeminskningssavdrag med cirka kronor 2 000 000, det vill säga sammanlagt cirka kronor 3 600 000.

Även om staten icke inom de allra närmaste åren behöver tillskjuta medel för ersättningsanskaffningar, måste man således på längre sikt räkna med årliga tillskott på omkring kronor 3 600 000, om anläggningen skall bibehållas i det skick den befinner sig den 1 juli 1947.

Med utgångspunkt från detta förhållande har styrelsen övervägt vilka åtgärder, som böra vidtagas för att nedbringa eller helt eliminera den sålunda beräknade förlusten. I förutnämnd VPM har ifrågasatts uppförande av bl. a. fyra kalkugnar, sinterverk för gasbetongråmassa samt gasolanläggning. Såsom redan nämnts har uppförande av två kalkugnar redan igångsatts. Marknadsläget och tillgången till orstenskalk, som faller vid den normala driften, giver vid handen, att en tredje sådan ugn bör uppföras redan under hösten 1946, under det att frågan om en fjärde ugn bör göras beroende av den verkliga tillgången på normalt fallande orstenskalk samt på avsättningsmöjligheterna i framtiden. De undersökningar, som under senaste året utförts på bolagets laboratorium, ha visat, att sintring av skifferaska icke är en lämplig väg för framställning av råmassa för gasbetong. Undersökningarna fortsätta för närvarande med sikte på att medelst en annan metod nå fram till fullgod produkt, men ännu kan man icke föreslå upptagandet av denna biproduktstillverkning med garanti för goda tekniska och ekonomiska resultat.

Av de ytterligare undersökningar, som utförts beträffande gasoltillverkningen efter avgivande av VPM, har tydligt framgått, att en sådan tillverkning kommer att lämna ett tillfredsställande resultat, även om gasolen utnyttjas för det närmast till hands liggande ändamålet, nämligen såsom bränsle. Det synes emellertid sannolikt, att en icke oväsentlig förbättring av resultatet kan vinnas genom att använda gasolens kolväten för framställning av kemisk-tekniska produkter, som nu importeras. På grund av den senaste utvecklingen inom flygtekniken är det däremot ovisst, om gasolen bör utnyttjas för produktion av flygbensin.

I här föreliggande framställning har för överskådlighetens skull hänsyn endast tagits till framställning av gasol för bränsleändamål, vilket icke hindrar att redan inom den tidsperiod, som utredningen omfattar, förslag böra tagas under övervägande, som avse att göra tillverkningen ännu mera lönande genom uppbyggandet av en kemisk-teknisk industri.

Under 1945 har bolaget gjort omfattande försök beträffande möjligheterna att medelst en genomgripande ombyggnad av vissa ugnar åstadkomma förbättrade driftsresultat. Genom dessa försök har fastslagits, att efter en sådan ombyggnad resultatet förbättras så väsentligt, att såsom av det följande kommer att framgå det icke kan råda någon tvekan om att kompletteringarna böra komma till utförande. Produktionen av olja och svavel kommer

för verket i dess helhet att ökas med cirka 50 % och kraftproduktionen med cirka 160 %. Dessutom kommer gasöverskottet för direktdistribution till andra industrier eller för generering av ytterligare kraft att öka högst betydligt.

Ett genomförande av nu berörda nyanläggningar och ombyggnader kommer att kräva följande kapitalutlägg:

Tredje kalkugnen	kronor	200 000
Gasolanläggning	»	6 500 000
Ombyggnad av ugnar samt därav betingad utvidgning av ångkraftcentral m. m.	»	11 500 000
	Kronor	18 200 000.

Sedan dessa nyanläggningar kommit fullt i bruk, vilket om beslut därom fattas vid årets riksdag, kan beräknas bli va fallet från och med verksamhetsåret 1951—1952, kommer bolaget att lämna överskott enligt följande uppställning:

Bruttoöverskott	kronor	7 100 000
Avgår ränta och avskivning på nyanläggningar (ränta 4 %, avskrivning 10 %)	»	2 400 000
	kronor	4 700 000
Avgår beräknade avskrivningar på de gamla anläggningarna	»	2 000 000
	Vinst kronor	2 700 000.

De inkomstsiffror, som ligga till grund för denna kalkyl, äro baserade på sådana oljepriser, som vid direktdistribution och med utgångspunkt från den marknadssituation som nu föreligger, böra kunna erhållas, om oljeprodukterna distribueras inom det konsumtionsområde, som ur fraktsynpunkt ligger väl till för Kvarntorpsverket. För svavel har förutsatts ett pris, som ligger något över priset på motsvarande importvara före kriget. Ifråga om gasolen hava kalkylerna baserats på ett pris, som torde kunna erhållas även vid konkurrens genom eventuell import. För försäld gas hava priser upptagits, som stå i relation till de kolpriser, som gällde före kriget, och inkomsterna för elektrisk kraft hava beräknats till belopp, som torde vara fullt betryggande.

Om inga åtgärder utöver nu beslutade vidtagas för förbättring av driftsresultatet, skulle såsom framhålles å sidan 3 bolaget lämna ett årligt underskott på cirka 3 600 000 kronor. Genom ovannämnda investeringar beräknas alltså denna förlust övergå i en vinst å cirka 2 700 000 kronor, vilket betyder en resultatförbättring på icke mindre än 6 300 000 kronor per år.

Även om av en eller annan anledning, som nu icke kan förutses, förbättringen av resultatet skulle bli va mindre än vad kalkylen angiver, synas nyanläggningarna så väsentligt förbättra möjligheterna för en ekonomisk drift, att anläggningarna enligt styrelsens uppfattning snarast möjligt böra komma till utförande.

Emellertid är det tydligt, att ifrågavarande anläggningar av olika anledningar måste uppföras successivt. På grund härav har styrelsen upprättat följande program för utvidgningarna, omfattande femårsperioden 1 juli 1946—30 juni 1951.

Beräknad tid för igångsättning av driften vid:

Tredje kalkugnen	1 ⁵ / ₂ 1947
Det först ombyggda ugnshuset	1 ¹ / ₁ 1948
Gasolanläggning	1 ¹ / ₁ 1948
De två sist ombyggda ugnshusen ..	1 ¹ / ₇ 1951

Om dessa igångsättningstider skola kunna hållas, måste femårsplanen i princip godkännas redan vid årets lagtima riksdag, så att beställningar till de tre första utbyggnadsetapperna så snart som möjligt kunna verkställas. Kapitalbehovet för dessa första utbyggnader beräknas till cirka 10 700 000 kronor.

Då såsom framgår av ovanstående byggnadsplan, nyanläggningarna komma att tagas i bruk successivt och då försäljningen av gasol icke från början kan tänkas bliva så stor, att gasolanläggningens hela kapacitet blir utnyttjad, kommer bolaget under byggnadsåren att redovisa förluster, som emellertid successivt avtaga.

Då bolaget under tiden $\frac{1}{7}$ 1945— $\frac{7}{12}$ 1945 fick tillgodoräkna sig de av Kungl. Maj:t den 19 oktober 1945 fastställda priserna på oljorna, giver ett upprättat preliminärt bokslut för hela verksamhetsåret till resultat, att någon förlust för bolaget icke borde uppstå. En förutsättning är, att de driftsförluster, som från och med den $\frac{1}{7}$ 1945 uppstå vid bolagets anläggningar vid Kinne-Kieva, täckas med särskilt därför anslagna medel.

För räkenskapsåren 1946/1947—1951/1952 har styrelsen uppgjort nedanstående resultatsberäkning. I denna kalkyl har hänsyn tagits till ränta och avskrivning å nyanläggningarna, men däremot ej å de nuvarande anläggningarna. Ränta har beräknats efter 4⁰/₁₀₀ och avskrivningar efter 10⁰/₁₀₀ å anskaffningsvärdet.

Räkenskapsår	Före ränta och avskrivning		Ränta och avskrivning å nyanläggning	Efter ränta och avskrivning på nyanläggningar	
	Underskott	Överskott		Underskott	Överskott
1946/1947	2 290 000		14 000	2 304 000	
1947/1948	224 000		763 000	987 000	
1948/1949		1 408 000	1 476 000	68 000	
1949/1950		1 733 000	1 433 000		300 000
1950/1951		2 448 000	1 390 000		1 058 000
1951/1952		7 101 000	2 397 000		4 704 000
			Kronor	3 859 000	6 062 000

Såsom framgår av i tabellen lämnade uppgifter, beräknas under byggnadstiden för de nya anläggningarna uppstå förluster på sammanlagt 3 359 000 kronor. Då andra inom landet tillverkade motorbränslen än bensin icke tillföra staten någon inkomst i form av indirekt skatt, bör i anslutning till denna förlustsiffra omnämnas, att skatten på den av bolaget under ett enda år producerade bensinen uppgår till icke mindre än 5 000 000 å 6 000 000 kronor. I detta sammanhang förtjänar också framhållas, att skifferoljeindustrin i Skottland, som arbetar med en avsevärt rikare skiffer än kvarntorpsskiffern, får tillgodoräkna sig hela det merpris, som skatt å bensin och övriga oljor betingar.

Kostnaderna för större delen av bolagets anläggningar hava på grund av flera orsaker blivit onormalt stora. Uppförandet har med hänsyn till det trängande behovet av flytande bränslen måst forceras, ofta under mycket ogynnsamma väderleksförhållanden, samt under en tid med exceptionellt höga priser. Anläggningarnas säregna karaktär har vidare medfört betydande utgifter för experiment. Redan till följd härav är det uppenbart att bolaget icke i framtiden kan förränta och amortera det i anläggningarna nedlagda kapitalet utan att en betydande del av detta följaktligen måste bortskrivs såsom en kristidsutgift.

I den föregående framställningen har visats, att bolaget med nuvarande oljepriser även efter genomförandet av vissa redan nu beslutade rationaliseringsåtgärder, såsom uppförande av tre kalkugnar och en anläggning för skifferkoksförbränning, omläggning av skiffertransporterna m. m., kommer att redovisa en årlig driftsförlust på i runt tal 1 600 000 kronor exklusive avskrivningar. Ur räntabilitetssynpunkt borde följaktligen de nuvarande anläggningsvärdena helt bortskrivnas. Såsom ovan framhållits, torde emellertid genom uppförandet av vissa ganska betydande nyanläggningar bolagets resultat efter byggnadstiden kunna förbättras så avsevärt, att det täcker räntor och avskrivningar icke blott å nyanläggningarna utan även å viss del av de nuvarande anläggningarna. Vid den rekonstruktion av bolagets ekonomiska ställning, som synes böra ske vid innevarande räkenskapsårs utgång den 30 juni 1946, torde det under sådana förhållanden vara befogat att låta en viss mindre del av anskaffningskostnaderna kvarstå i balansräkningen.

Enligt styrelsens uppfattning bör beräkningen av den per 30 juni 1946 kvarstående delen av anskaffningsvärdet för då uppförda och beslutade anläggningar ske i enlighet med följande principer.

Den merkostnad, som uppstått på grund av prisstegringen, samt den starka forceringen av byggnadsarbetena, och som redan i bolagets bokföring redovisats separat, bör i första hand bortskrivnas. Därjämte bör anskaffningskostnaderna för sådana delar av anläggningen, som hava karaktär av experiment och som nu kunna betraktas som definitivt oräntabla, helt bortföras. Därefter kvarstående värden kunna i princip anses såsom normala anläggningskostnader, och desamma böra därför kvarstå i balansräkningen såsom anskaffningsvärden. Då dessa anläggningar undergått värdeminskning på grund av förslitning under den tid de varit i bruk, måste nämnda anskaffningskostnad emellertid reduceras med normala värdeminskningsavdrag för tiden fram till den 30 juni 1946. Emellertid framgår av det föregående, att de nuvarande anläggningarna kunna amorteras och förräntas först efter en femårsperiod. Det synes styrelsen därför vara lämpligt, att man redan i balansräkningen per 30 juni 1946 anteciperar värdeminskningen på de nuvarande anläggningarna under den efterföljande femårsperioden och att förutnämnda normala anskaffningskostnader sålunda reduceras även med de förslitningsavdrag, som belöpa på nämnda femårsperiod. De i enlighet med dessa principer beräknade anskaffningskostnaderna och värdeminskningsavdragen (i 1 000-tal kronor) för anläggningarna i *Kvarntorp* framgå av efterföljande uppställning.

Anskaffningsvärden ^{30/6} 1945	76 689
Avgår: Kostnader betingade av prisstegring och forcering	31 074
	45 615

	Fastigheter	Maskiner	Ledningar	Summa
Kvarstående anskaffningsvärden enligt ovan	10 099	29 959	5 557	45 615
Avgår:				
Kostnader för experiment- och kris-tidsanläggningar	3 906	17 821	2 264	23 991
	6 193	12 138	3 293	21 624
Tillkommer:				
Anskaffningar under 1945/1946	781	3 541	274	4 596
Normal anskaffningskostnad ^{30/6} 1946	6 974	15 679	3 567	26 220

	Fastig- heter	Maskiner	Ledningar	Summa
Avgår:				
Förslitningsavdrag t. o. m. $\frac{30}{6}$ 1946 ..	557	3 654	485	4 696
Förslitningsavdrag för åren 1946/1947 —1950/1951	1 046	7 860	878	9 784
	<u>1 603</u>	<u>11 514</u>	<u>1 363</u>	<u>14 480</u>
Anläggningarnas nettovärden $\frac{30}{6}$ 1946 kronor	5 371	4 165	2 204	11 740

I balansräkningen per 30 juni 1946 komma anläggningarna sålunda att redovisas på följande sätt:

Anläggningar.

Fastigheter:

Beräknad normal anskaffningskostnad	6 974 000	
Värdeminskingsavdrag	<u>1 603 000</u>	5 371 000

Maskiner:

Beräknad normal anskaffningskostnad	15 679 000	
Värdeminskingsavdrag	<u>11 514 000</u>	4 165 000

Ledningar:

Beräknad normal anskaffningskostnad	3 567 000	
Värdeminskingsavdrag	<u>1 363 000</u>	2 204 000
		<u>11 740 000</u>

Vid beräkningarna i förestående uppställning har en gemensam avskrivnings-sats tillämpats för var och en av de i uppställningen upptagna tillgångs-grupperna, nämligen 3 % för fastigheter, 10 % för maskiner och 5 % för ledningar.

Skillnaden mellan bokföringsvärdet den 30 juni 1946 och det enligt ovan beräknade nettovärdet framgår av nedanstående tabell:

Nettobokföringsvärdet enligt balansräkningen den $\frac{30}{6}$ 1945	kronor 20 991 000
Tillkommer:	
Anskaffningar under 1945/1946	» 4 596 000
Nettobokföringsvärden den $\frac{30}{6}$ 1946	kronor 25 587 000
Avgår:	
Nettovärdet enligt ovanstående uppställningar	» 11 740 000
Att nedskryva vid rekonstruktionen den $\frac{30}{6}$ 1946	kronor 13 847 000

I nedanstående tablå återfinnes en jämförelse mellan å ena sidan det totala nedskrivningsbehovet till och med rekonstruktionen och å andra sidan redan verkställda av- och nedskrivningar, vilka täckts dels med bolagets vinstmedel, dels med av staten efterskänkt lån:

Totala nedskrivningar:

<i>Merkostnad</i>	31 074 000
<i>Experiment och kristidsanläggningar:</i>	
Fastigheter	3 906 000
Maskiner	17 821 000
Ledningar	<u>2 264 000</u>
	23 991 000

Förslitningsavdrag

För tiden t. o. m. $\frac{30}{6}$ 1946.			
Fastigheter	557 000		
Maskiner	3 654 000		
Ledningar	485 000	4 696 000	
För åren 1946/47—1950/51.			
Fastigheter	1 046 000		
Maskiner.....	7 860 000		
Ledningar.....	878 000	9 784 000	14 480 000
			69 545 000
<i>Av- och nedskrivningar i räkenskaperna:</i>			
Med driftsöverskott	31 330 000		
» efterskänkt lån	24 368 000	55 698 000	
<i>Att nedskryva vid rekonstruktionen den $\frac{30}{6}$ 1946</i>		Kronor	13 847 000

Sambandet mellan de totala anläggningskostnaderna fram till den 30 juni 1946 och nettobokföringsvärdet efter rekonstruktionen framgår av nedanstående uppställning:

Anskaffningsvärden den $\frac{30}{6}$ 1945	kronor	76 689 000
<i>Tillkommer:</i>		
Anskaffningar under 1945/1946	»	4 596 000
Anskaffningsvärden den $\frac{30}{6}$ 1946	kronor	81 285 000
<i>Avgår:</i>		
Av- och nedskrivningar enligt räkenskaperna	kronor	55 698 000
Nedskrivning vid rekonstruktionen ..	»	13 847 000
		» 69 545 000
Nettobokföringsvärde den $\frac{30}{6}$ 1946	kronor	11 740 000

Såsom framgår av balansräkningen per 30 juni 1945 voro anläggningarna vid *Kinne-Kleva* då upptagna till ett nettovärde av 2 319 000 kronor. Under 1945/1946 hava tillkommit anläggningskostnader å cirka 247 000 kronor, varför det totala bokföringsvärdet den 30 juni 1946 kommer att uppgå till cirka 2 566 000 kronor. Såsom styrelsen framhållit i sin VPM av den 5 januari 1946 föreligga inga utsikter att kunna amortera och förränta anläggningarna vid *Kinne-Kleva*. Värdet den 30 juni 1946 bör därför upptagas till högst 100 000 kronor, motsvarande ett ungefärligt jordbruksvärde. Den vid rekonstruktionen erforderliga nedskrivningen å anläggningarna vid *Kinne-Kleva* uppgår följaktligen till cirka 2 466 000 kronor.

Det totala nedskrivningsbehovet den 30 juni 1946 å bolagets samtliga anläggningar belöper sig sålunda till

Nedskrivningsbehov å anläggningarna vid Kvarntorp.....	13 847 000
» » » » Kinne-Kleva.....	2 466 000
	Kronor 16 313 000

Detta nedskrivningsbehov bör täckas genom nedsättning av aktiekapitalet.

Vid beräkningen av ovannämnda nedskrivningsbehov har, såsom ovan framhållits, förslitningsavdragen å de nuvarande anläggningarna under femårsperioden 1 juli 1946—30 juni 1951 anteciperats. Med hänsyn till att det i enlighet med den tidigare angivna resultatskalkylen icke synes uteslutet, att

underskotten under räkenskapsåren 1946/47—1948/49 tämligen snart kommer att kompenseras av därefter uppkommande överskott, torde det starkt kunna ifrågasättas, om icke även nyssnämnda underskott på tillsammans 3 359 000 kronor borde anteciperas vid rekonstruktionen. Detta skulle kunna genomföras på så sätt, att aktiekapitalet nedsättes med ett belopp, som icke blott täcker nedskrivningsbehovet å anläggningarna utan därjämte förslår till bildandet av en reservfond, tillräcklig för utjämnandet av de beräknade förlusterna under byggnadsåren. Aktiekapitalet skulle i så fall behöva nedsättas med minst 19 672 000 kronor, motsvarande summan av nedskrivningsbehovet på anläggningarna och förutnämnda beräknade underskott.

Emellertid torde nedsättningen även böra innefatta ett tämligen stort belopp, som kan beräknas få kvarstå på reservfonden på längre sikt. Detta belopp bör motsvara den i den nya aktiebolagslagen stadgade avsättningen och sålunda utgöra minst 20 % av det på längre sikt behövliga aktiekapitalet. Bolaget behöver givetvis lika väl som privata företag en reservfond för oförutsedda förluster. Att vänta med uppbyggandet av en reservfond, tills detta kan ske med vinstmedel, är för övrigt olämpligt ur skattesynpunkt, då det föranleder skatteutgifter, som i betraktande av att detta är statsföretag, måste betraktas som meningslösa. Även privatföretag bruka utnyttja sådana situationer, som den här föreliggande, för att bilda reservfonder med skattefria medel.

Med hänsyn till vad som nu anförts, föreslår styrelsen, att aktiekapitalet nedsättes med 25 200 000 kronor. I enlighet med aktiebolagslagens bestämmelser skall detta belopp i sin helhet tillföras reservfonden. I bokslutet per 30 juni 1946 nedskrivs anläggningarna med cirka 16 313 000 kronor, vilket medför att bolaget måste redovisa motsvarande förlust. Denna förlust täckes genom anlåtande av reservfonden, varefter å denna kvarstår cirka 8 887 000 kronor. Sedan de beräknade förlusterna för räkenskapsåren 1946/47—1948/49 utjämnats, skulle av reservfonden återstå omkring 5 528 000 kronor.

Då enligt beslut vid 1944 års riksdag aktierna i statens räkenskaper redan äro helt nedskrivna, synes riksdagen icke behöva fatta beslut om nedsättningen av aktiekapitalet.

Genom den nu föreslagna nedsättningen av aktiekapitalet skulle bolagets egna medel efter beslut vid årets ordinarie bolagsstämma komma att nedbringas till cirka 12 887 000 kronor, varav 4 000 000 kronor skulle utgöra aktiekapital och 8 887 000 kronor reservfond. Som redan nämnts, kommer reservfonden under räkenskapsåren 1946/47—1948/49 att nedgå till 5 528 000 kronor.

För genomförandet av det program, som här föreslagits, måste bolaget givetvis tillföras nytt kapital. Det omedelbara kapitalbehovet torde i stora drag kunna beräknas sålunda:

Kapital för nyanläggningar och ombyggnader:

Tredje kalkugnen	kronor	200 000	
Gasolanläggningen	»	6 500 000	
Ombyggnad av ett ugnshus	»	4 000 000	kronor 10 700 000
<i>Likviditetsförsämring genom driftunderskotten (före avskrivningar) under åren 1946/47—1947/48</i>			» 2 514 000
<i>Ersättningsanskaffningar till de nuvarande anläggningarna uppskattas till</i>			» 2 786 000
			<u>Kronor 16 000 000</u>

Kapitalbehovet för ombyggnaden av de två sista ugnshusen m. m. belöper sig till cirka 7 500 000 kronor. Denna ombyggnad infaller emellertid under

räkenskapsåren 1948/49—1950/51, vilka i enlighet med den tidigare angivna uppställningen beräknas lämna driftsöverskott (före avskrivningar) på sammanlagt 5 589 000 kronor. Under förutsättning att oförutsedda förluster och ersättningsanskaffningar icke aktualisera ett mer betydande extra kapitalbehov, torde man kunna antaga, att de likvida medel, som tillföras bolaget genom driftsöverskotten, täcka så stor del av kapitalbehovet för ombyggnaden av de två sista ugnshusen, att den återstående delen torde kunna finansieras medelst tillfällig upplåning. Resultatsberäkningen synes giva vid handen, att en dylik tillfällig upplåning torde kunna regleras redan under räkenskapsåren 1951/52—1952/53.

Med hänsyn härtill synes det kapital, som skall tillföras bolaget, böra begränsas till 16 000 000 kronor. Kapitalet bör tillskjutas genom nyteckning av aktier. Aktiekapitalet skulle härigenom komma att höjas från det efter rekonstruktionen kvarstående beloppet 4 000 000 kronor till 20 000 000 kronor. Tillsammans med det på lägnre sikt till reservfonden avsatta beloppet cirka 5 528 000 kronor skulle bolagets egna medel sålunda komma att uppgå till sammanlagt 25 528 000 kronor. Under förutsättning att inga ytterligare omfattande nyanläggningar uppföras än som här föreslagits, torde bolaget genom ett kapital av nämnda storleksordning få anses vara tillfredsställande finansierat på längre sikt.

Under hänvisning till vad i denna skrivelse framhållits får styrelsen härmed vördsamt anhålla, att Herr Statsrådet ville föreslå,

dels att Kungl. Maj:t måtte medgiva, att bolagets aktiekapital får nedsättas med 25 200 000 kronor i och för en rekonstruktion av bolagets ekonomiska ställning den ³⁰/₆ 1946,

dels att Kungl. Maj:t i proposition till årets riksdag måtte föreslå, att riksdagen anvisar ett anslag å 16 000 000 kronor för nyteckning av aktier i bolaget i och för möjliggörandet av en sådan utbyggnad av anläggningarna, som här föreslagits.

Örebro den 18 februari 1946.

SVEN SCHWARTZ.

/ Claes Gejrot.